

TÜRKİYE'NİN "ÜNİVERSİTE SORUNU" ÜZERİNE BAZI GÖZLEMLER

*Hasan AKSAKAL**

Geçen yüzyılın yetiştirdiği en önemli tarihçilerden biri olan Halil İnalçık, birkaç yıl önce Bursa'da yaptığı bir konuşmada, 90 yıllık hayat tecrübesinin sonuçlarından bahsederken, 1970'lerin Chicago'sunda geçen bir hatırasından söz etme ihtiyacı duymuştu. Bir gece, kampüs içindeki lojmanında, üniversite kütüphanesinden ödünç aldığı bir kitabı okurken, dipnotta gözüne ilişen bir eserden haberdar olmadığını fark eder ve şansını denemek için kütüphaneye telefon açar. Saat gece yarısını çoktan geçmiştir. Cevap veren kişi, İnalçık'a, sorduğu kitabın ellerinde bulunduğunu ve kendisine ulaştırabileceğini bildirir. "Tarihçilerin Kutbu", İnalçık Hoca, aradan geçen 30 yıla rağmen aynı şaşkınlıkla, kitabın tam dört dakika sonra lojmanına ulaştırıldığını söyleyerek, hikâyenin mesa-

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalında, "Tanzimat'tan Günümüze Türk Politik Kültüründe Romantizm" başlıklı tez çalışmasını sürdürmektedir. ha_aksakal@yahoo.com.

jını vermiş ve ardından eklemiştir; “Benim, bugünkü ben olmamda böylesi imkânların katkısı çoktur.”

Bu makale, Karadeniz bölgesinde iki taşra üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde araştırma görevlisi olmaya hak kazanmasına rağmen bu görevi “sürdürememiş”, akademik kariyer için “genç” denebilecek bir sosyal bilimcinin Türkiye’deki akademik ortamda ‘sorun’un ne olduğuna dair bir dizi tespitini paylaşmak amacıyla kaleme alınmaktadır. Aktarılan kişisel tecrübelerin önemli bir kısmının dipnotla desteklenemeyecek olması, metni birçok yönden bilim-dışı kılssa da, güdülen asıl amaç, tartışmaya iştirak ederek, akademik çevrelerdeki yeni neslin bakış açısını –en azından sosyal bilimler bağlamında- ortaya koymaktır.

BİT TOPLUMSAL KURUM OLARAK ÜNİVERSİTE

“Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul vb. kuruluş ve birimlerden oluşan öğretim kurumu.” *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü*, üniversiteyi işte böyle tanımlıyor. Daha basit bir ifadeyle, üniversite, Öz-Türkçecilerin “evrenkent” diye karşılık buldukları bir kelime... Anlamı “evrensel düşünülen yer.” Yani, makrokozmostan mikro-kozmosa; kâinatın meçhul köşelerinden insan ruhunun derinliklerine; dünyanın türlü nebatatının düzeninden insanlık âleminin düzenine, geçmişten geleceğe uzanan bir perspektifle bakmayı görev edinen, araştıran, sorgulayan, fikir üreten, tartışan ve bilimi var eden yer demek üniversite...

Üniversitenin kültürümüzdeki esas karşılığının Darülfünun olduğu bilinmektedir. “Dar”, ev, yurt ve kapı anlamlarına gelirken; “fünun” fennin, ilmin çoğulu. Dolayısıyla ‘darülfünun’u, üniversitenin normatif tanımına uyan, zarif bir ifade olarak kabul edebiliriz. Batı’da XI. yüzyılda ortaya çıkan üniversitelerden evvel Endülüs Emevi Devleti’ndeki darülfünun kampüslerinde Eski Yunancadan Aramiceye, İbraniceden Latinceye türlü metinlerin okunup uzun uzun tartışıldığı bilinirken, modern anlamda İslâm dünyasında ilk üniversite 1900 yılında Sultan II. Abdülhamid tarafından İstanbul’da, bugün Çağaloğlu Anadolu Lisesi’nin bulunduğu meskende açılır. Tanzimat/Reformasyon ruhunun hâkim olduğu XIX. yüzyıl Osmanlı’sında, klasik dönemden bâkî kalan medreselerin ötesine geçmiş Mekteb-i Mülkiye, Tıbbiye, Mühendishane ve Baytar Mekteb-i Âlîsi gibi yüksek meslekî öğrenim kurumları bulun-

maktadır, ancak Darülfünun fakültelerden oluşan çok yönlü ilk kurumdur. Ancak o da geride bıraktığımız yüzyıl boyunca birçok kez elden geçmiş, yeni yeni re-formlarla 'form'unu kaybetmiş ve siyasî iktidarın (örneğin 1914, 1933, 1947, 1960, 1971, 1980, 1997'deki gibi) "temizlik" operasyonlarıyla bilimsel bir gelenek kurmaktan uzak düşmüştür. Bu kesintilerin ortaya çıkardığı tahribat, makalenin ilerleyen bölümlerinde farklı veçheleriyle ele alınacaktır.

Üniversite, evrensel düşünceye ulaşmak adına zengin kütüphanelere, laboratuvarlara, basın-yayın organlarına, kitapçılara, sahaflara, sanayi kurumlarına, sivil toplum örgütlerine ve canlı, kozmopolit bir yaşama yakın olmaya, hatta onlarla iç içe geçmeye ihtiyaç duyar. Bu yüzden iyi üniversiteler, çok-kültürlü, hareketli, büyük şehirlerde yükselir. Kampus veya fakülteden çıkan kişi, entelektüel zenginleşmesini dış dünyadan beslemeye devam eder. Bu yönüyle Türk üniversitelerinin 44 tanesiyle İstanbul ve 17 tanesiyle Ankara'da toplanması, gayet anlaşılır bir durumdur. Ancak bu konuda da büyük bir yıkım getiren 12 Eylül darbesi, üniversitelerin dışındaki meslekî yüksek okulları, meslekî akademileri üniversite kapsamına dâhil etmiş; büyük bulduğu üniversiteleri de bölüp parçalayarak, darbeden sonra kurduğu YÖK marifetiyle kontrol altına almıştır. Böylelikle 1982 sonunda ülkedeki üniversite sayısı, iki elin parmaklarından tırtılın ayakları miktarına fırlamıştır. Bununla da yetinilmemiş, YÖK'ün sıkı kontrolü altındaki üniversitelere, bilimden çok resmî ideolojiye hizmet "aslî görev" olarak telkin edilmiştir. Okurun izniyle, bu durumu, kara mizahla örneklendirmek gerekirse, bendeniz, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden yüksek lisans diplomamı alırken elime YÖK kaynaklı bir belge tutuşturularak, bu "bilime sadakat metni"ni yüksek sesle okumam söylenmiş, biraz mırıldandıktan sonra durup, "İyi de burada CHP'nin 6 oku yazıyor. Ben Kemalist değilim ki!" deyişim, muhatap olduğum personelle küçük çaplı bir krize sebebiyet vermiştir. Rektörlerin, "modern ulema" temsilcileri olarak, her darbe öncesinde cübbeleriyle Anıtkabir'e ziyaret düzenlemesinin medreselilerin suhte yürüyüşlerinden usul itibarıyla farksızlığı bir yana, her darbe sonrası askerî düzene tam sadakat için tebrik ziyareti sırasına girmesi de, üniversitelerimizin edindiği az sayıdaki gelenekten maalesef en önemli görünenidir.

TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTE PROTOTİPLERİ

Bugün Türkiye'de kabaca tasnif edersek, üç tür üniversite bulunmaktadır. Biri, devlet kurumu olarak memur-entelektüel, memur-bilim insanı eliyle gençliği biçimlendirmektedir. İkincisi "ara geçiş formu" veya sahibi meçhul diyebileceğimiz türdür. Hıristiyan misyoner mektebi Robert Koleji'nden devşirilmiş Boğaziçi, Fransız Hükümeti'nin ortak olduğu Galatasaray ya da Soğuk Savaş koşullarında ABD'nin Türkiye'yi uzak eyaletiymiş gibi görüp Ortadoğu'da Amerikancı bir gençlik yetiştirmek üzere kuruluşuna yön verdiği ODTÜ, başlıca örnekleridir. Üçüncü tip ise, birkaç istisna hariç, öğrenci olarak gelen "müşteri"ye konforlu hizmet sunmayı vadederek âdetâ alışveriş merkezini andıran ve hemen hemen akademik hiçbir olaya vâkıf olmayan "vakıf" üniversiteleridir. Şimdilerde ise bunlara bir dördüncüsü dâhil oluyor: "Gecekondu üniversiteleri"... Hemen arz edeyim.

Bir Genç Parti projesi olarak telaffuz edilip, beş yıl ciddiye alınmadıktan sonra, 2007 genel seçimlerinin bitiminden itibaren Muş'a, Bayburt'a, Uşak'a, Ağrı'ya kurulmaya başlayan ve yukarıda biraz da olsa değindiğimiz üzere, "üniversite"nin ne anlama gelip, hangi koşullarda geliştiği gerçeğine bakılmaksızın kurulmaya devam eden üniversiteler, şimdilik yalnızca bölgesel ekonomilere can vermektedir. Bununla birlikte, herkesi üniversite mezunu yapma politikası,¹ üniversite diplomasını, günümüzün klişe deyişle "kâğıt parçası"na dönüştürme riskini şimdiden bünyesinde taşımaktadır. Mevcut koşullarda birçok üniversite, uzaktan eğitim programları açmakta ve öğrenci sayısını artırarak YÖK'ten alacağı fonları büyütmeye çalışmakta, ancak teknik altyapısı ve personel eksikliği nedeniyle, bu alanda Açık Öğretim Fakültesi'nden (AÖF) daha işlevsiz bir hâle gelmektedir.

Taşradaki yönelim böyleyken, merkezî yerlerde de başka bir "sektör" belirlemektedir. 2007-2012 arasındaki beş yılda, ülkenin büyük şehirlerindeki özel dersaneler başarılı kılamadıkları paralı öğrenciler için sermayelerini üniversiteleşmeye yatırırken, ortaya bir sürü "sokak arası/mahalle üniversitesi" çıkmış bulunmaktadır. Mahalle mektebi ebatlarında ve estetikten oldukça uzak plaza tipi binalar, XXI. yüzyılın bilim

¹ Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer'in bu yöndeki açıklamaları için bkz. "12 Yıllık Kademeli Eğitim İle Herkes Üniversiteye Gidecek", <http://haber.stargazete.com/politika/12-yillik-kademeli-egitim-ile-herkes-universiteye-girecek/haber-690347> , (11 Ocak 2013).

yuvaları olarak takdim edildikleri ışıltılı reklamlarla öğrenci toplamaya çalışmaktadır. Örnek vermek gerekirse, olmayan kütüphanelerinin ve kampüsünün resimleriyle süslü ilânlarla sektöre giren Nişantaşı Üniversitesi'nin gerçekte var olan kampüsünü, İstanbul'un pek tekin bir yeri olarak kabul edilmeyen Sağmalcılar-Esenler muhitinde ziyaret etmek mümkündür. Buralardaki akademik şartların hâlimden söz etmeye, bilgi yarışmalarındaki öğrencilerinin kötü şöhretleri dolayısıyla, gerek bile bulunmamaktadır. Ancak, özel olmaları münasebetiyle bunlar, "parasını ödedikten sonra, isteyene istediği kadar eğitim" hizmeti kapsamında değerlendirilebilecekken, taşra üniversitemizdeki tablo çok daha umut kırıcı gözükmektedir.

BİR SORUN OLARAK ÜNİVERSİTELERE İSİM VER(EME)ME

Yönetici kadroları kimlerden oluşursa oluşsun değişmeyen bir gerçek olarak YÖK'ün iradesindeki devlet fetişizmi ve siyasî "büyük"lere saygı merakı, parklar bahçeler hastaneler yetmezmiş gibi burada da kendini göstermektedir. Neticede milletin ortak uluları ya da öncülerini olarak görülen Mevlânâ, Kâtip Çelebi, Fatih Sultan Mehmet, Namık Kemâl ve Atatürk gibi isimlerle birlikte Uludağ, Kocatepe, Maltepe, Yeditepe, Hacettepe gibi dere-tepe isimlerini bir kenara koyduğumuzda, bir uzak ülkenin akademisyenine kolay kolay anlatamayacağımız garabet netleşiyor. Milletin hiç de azımsanmayacak bir kısmının ismini lanetle, söv-güyle andığı; ülkeyi el birliğiyle felâketten felâkete sürüklemiş siyasetçilerin, borsa-faiz spekülâtörü milyarderlerin, bilim düşmanlarının isimleri bu yeni "bilim yuvaları"na; üniversitelere lâıyk görülüyor. Bunun toplumsal algıdaki karşılığın bakılmadan yapılması, en hafif tabiriyle, özensizliğin boyutlarını göstermektedir.

Bugün, sayıları 200'e yaklaşan ve kendini üniversite diye tanımlayan okulların şahıslardan aldıkları isimlerden hızla bahsedecek olursak, vakıf üniversitelerinin bir kısmının aslında "holding ya da aile üniversitesi" olduğunu görüyoruz: Kadir Has, Sabancı, Koç, Özyeğin, Okan, Acıbadem, Yaşar, Ufuk, Nuh Naci Yazgan ve saire... Anadolu üniversitelere bakarsak, Adnan Menderes, İnönü, Mustafa Kemal, Gazi, Atatürk, Turgut Özal, Celal Bayar, Abdullah Gül, Süleyman Demirel gibi Türk siyasî yaşamından isimler taşıyor. Son olarak, Rize Üniversitesi için Tayyip Erdoğan, Konya Üniversitesi için Necmettin Erbakan ve Zonguldak Karaelmas Üniversitesi için Bülent Ecevit Üniversitesi isimleri, millet

adına karara bağlandı ve bu değişiklikler gerçekleştirildi. Böylelikle, en azından internet araştırması sonucunda edinilen bilgilere göre, dünyanın başka hiçbir demokratik ülkesinde olmayan bir hâl vuku bularak, görev başındaki bir başbakanın adı bir devlet üniversitesine verildi. İki yıl öncesinde ise, görev başındaki cumhurbaşkanının adını taşıyan bir üniversite kurulmuş bulunuyordu. Bir ilave not olarak, örneğin Almanya'da bir Angela Merkel Üniversitesi olmadığı gibi, Rusya'da Vladimir Putin veya Venezuela'da Hugo Chavez Üniversitesi'nin bulunmadığını da belirterek isimlendirme sorununun başka boyutlarına geçelim.

Kurulan üniversitelerin önemli bir kısmının muhafazakâr temayülleri olduğu, bilinen bir gerçek. Ancak ilginçtir ki, son on yıldır giderek artan bir biçimde hemen her konuda referans yapılan Sultan Abdülhamid'in ve Bediüzzaman Said-i Nursi'nin isimlerinin birer üniversiteye verilmesi yönünde yeterince cüretkâr olunmadığı da ortada. Öte yandan, Başkent Üniversitesi'nin ismini bir gün, Mehmet Haberal Üniversitesi yapması yahut Aydın Doğan'ın kendi ismiyle müsemma bir üniversite kurması oldukça muhtemel. Dahası, farz edelim ki, mevcut iktidar odağından çok başka zihniyette birileri siyasî, kültürel ve ekonomik açıdan iktidara gelmiş olsun ve Kenan Evren, 27 Mayıs veya Mesut Barzani Üniversitesi'ni kurmuş bulunsun, o vakit ne olacaktır? Mesela Recep Tayyip Erdoğan ismi, Rize'deki üniversitede bâkî kalabilecek midir? Yalnızca bu açıdan bakıldığında bile, üniversitelerimizin isimleriyle bile, istikbâlde, memleketteki siyasî ayrışmaları gençlik üzerinden de derinleştirerek "benim üniversitelerim, bizim üniversiteler" ile "onların üniversiteleri" ayrımlarına hız kazandırıp, kampüsleri kurtarılmış bölgelere dönüştürme tehlikesini beslediğini akılda tutmamız gerekmektedir. Nitekim 2012'nin Aralık ayında yaşanan Göktürk-2 krizi, ODTÜ'lülerin ekseriyetinin "ODTÜ Tayyip Erdoğan'a karşı!" demekte birleştiğini göstermiştir. Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nin 25 Aralık 2012 tarihli üç paragraflık resmî açıklamasının birinci ve üçüncü paragrafları Başbakan'a hürmet ve minnet ifadeleriyle doluyken, ortanca ve kısa paragrafta ODTÜ'lüler kınanmıştır. Hâlbuki normatif olarak hiçbir üniversite, hiçbir siyasetçiye olumlu/olumsuz kurumsal olarak tavrı alma lüksüne sahip olmadığı bilinmektedir.

Gelecekte birileri Batman Üniversitesi'nden, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi'nden, İstanbul Bilim Üniversitesi'nden aldıkları diplomalarla evlerine dönecek. Devrimcilik geçmişi olan bir babanın, çocuğunu Recep

Tayyip Erdoğan veya Necmettin Erbakan Üniversitesi'ne göndermek istemeyeceği günler uzak değildir; ya da yolu, elektriği hâlâ olmayan diyarlardaki okullara girip profesör görmeden, kütüphane/laboratuvar bilmeden mezun olarak iş dünyasında sıraya girecek gençler, okullarının isimlerinin on yıllar boyu muhataplarınca garipseneceğini düşünüyor mu? Gedik Üniversitesi veya Hitit Üniversitesi mezunu olduğu için "Gediklisin öyle mi? Sen de Hititli olduğunu iddia ediyorsun demek..." türünden esprilere maruz kalmayı şimdiden düşünmek icap etmektedir.

Ben, yüz küsur "gecekondu" üniversiteye, bölge insanı için yüksek kira geliri, kafe-bar esnaflığı gibi kolay kazanç kapısı anlamlarının yüklendiği ve yeni ve bol tüketiciler olarak görülen öğrencilerin zarurî harcamalarıyla, seyahat firmalarının, müteahhitlik sektörünün ve benzeri dalların canlılık kazanması ve istihdam yaratımı gözüyle değerlendirildiği kanaatindeyim. Zaten asıl sorun da buradadır... Köy Enstitüsü ile üniversite geleneği birbirine karıştırarak yapılan "Ne yani, oralarda da okul olmasın mı? Onlar üniversite okumasın mı?" söylemine gereken cevap, yukarıdaki traji-komik meselede saklıdır.

AKADEMİDEKİLER KİM?

Elbette öğrenciler, öğretim elemanları ve idari personeller... Öğrenciler yeterince kitap okuyacak, sergi gezip, tiyatro yapıp, sosyal aktivitelere zaman verebilecek konfora sahip olmadıklarından şikâyet ederken, öğretim görevlilerinin ekseriyeti de, geçim sıkıntısını aşmakla uğraşüyor ve bu uğurda haftada 30 saate kadar varabilen bir ders yükünü omuzlamayı göze alabiliyor. Buna mukabil, kimi akademisyenlerde ise ciddi bir "gaflet uykusu" var. Cambridge Üniversitesi'nden 1980'lerde doktora-sını almış bir uluslararası hukuk profesörünün 30 yıl sonra bile akademik CV'si, sadece 3 makale ve 3 kitap bölümünden oluşuyorsa, burada performans bakımından gözden geçirilmesi gereken esaslı bir sorun olduğu aşikârdır. Ancak performans bakımından çok velût kimselerin de, lâıyk oldukları yerlerde kadro bulmaları pek mümkün gözükmemekte... Henüz doktora öğrencisiyken 3 kitap, 20 makale ve kitap bölümü, 40 eleştiri/tahlil yazısı yazmış olmak, 2-3 dil bilmek veya literatüre katkı sağlayan açılımlar getirerek atıflar almış olmak da, üniversitede iş bulma imkânını sağla(ya)mamakta... Zira akademik personel alımında keyfî su-iistimalleri önlemek üzere geliştirilen merkezî sınav sistemi, çok vahim bir basitlik üzerine kurulu olmakla kalmayıp, ciddi(yetsiz) sonuçlar da

doğurmaktadır. Bugünün sosyal bilimci adayları, ALES isimli sınavda, ortaokul düzeyindeki Türkçe ve Matematik bilgileri sınanarak saptanan bir puanın %60'lardan başlayan belirleyiciliği ışığında, bilimsel yeterlilik için gereken okumaları yapmak yerine, master-doktora düzeyine gelmiş oldukları hâlde, on beş yıl öncesine dönüp, liselere hazırlık soru bankalarını çözmekte; hatta fakülte mezunları olmalarına rağmen binlerce lira ücret ödeyip, ortaokul düzeyindeki Türkçe ve Matematik derslerinde, anlatım bozukluğu, cümle düşüklüğü ve havuz problemleri ile aylarca uğraşarak ALES'e hazırlanmaktadır. Anlam erozyonuna sebep olan ALES'in var ettiği eşitsizlik, şöyle bir şecere çıkarmaktadır: Ortaokulda iyi bir öğrenci olmak, iyi bir lisede okumayı; iyi bir lise de iyi bir üniversite sınavını vaat etmektedir. Aradan geçen 7 yıllık orta öğrenimde verilen eğitimin kalıcı olmadığı biliniyor olsa gerek, üniversite sınav soruları ile 6. sınıflar için liselere hazırlık test soruları nitelik ve zorluk bakımından neredeyse hiç değişmemektedir. İyi üniversite, en azından iyi bir yabancı dil eğitimi de getirdiğinden, mezuniyet sürecinde kampüs dışındaki vahşi rekabet ortamından korkan ya da üniversite kütüphanelerinde geçirdiği vakitten haz alan gençler, akademisyen olma yoluna yönelmektedir. Bu noktada, akademisyen olacak gencin elindeki "entelektüel birikim", iyi bir orta okul öğrencisi olmanın sağladığı ve yardımcı doçentliğe kadar ona yetecek olan Türkçe-Matematik sorusu çözme becerisi; ve lise ya da üniversitede almış olduğu dil eğitimi sayesinde edindiği çoktan seçmeli testlerde yabancı dil puanını yüksek puanlara tahvil etme becerisinden ibarettir. Neticede, bir siyaset bilimci adayının, İstiklal Harbi'ne ilişkin bir soruya verdiği cevapta "Mustafa Kemal ve yandaşları halkı galeyana getirerek..." diyebilmesi, bir iktisatçının Roubini'yi hiç duymadığını itiraf edebilmesi ya da bir uluslararası ilişkiler doktora mülakatında, adayın Türkiye'nin komşuları arasına Rusya ve İsrail'i de dâhil etmesi gibi sonuçlar, karşılaşılmayan şeyler değildir.

AKADEMİDE SORUN NE?

Bununla birlikte, Türkiye'nin üniversitelerindeki akademik personel sayıya az ve entelektüel bakımdan çoğunlukla yetersiz durumdadır. Türkiye'de 2012 Aralık ayı itibarıyla Siyaset Bilimi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası İlişkiler ve AB, Avrupa Birliği Çalışmaları, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ya da Kamu Yönetimi gibi yedi farklı isim altında öğretim yapılan 350 civarında lisans

programı bulunmaktadır. Oysa Türkiye'deki toplam siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, devletler hukuku, Avrupa çalışmaları, yönetim bilimleri, siyasal ve sosyal bilimler ya da siyasî tarih gibi ana bilim dallarında toplam 1300 civarında doktoralı insan bulunmaktadır. Bu da, ortalamada, bölüm başına 4 kişi gibi bir sayı çıkarmaktadır.² Bu bağlamda, düzeni sürdürmek adına devreye araştırma görevlileri girmektedir/sokulmaktadır. Ders yükünü, "tecrübe edinsinler" diyerek asistanlara vermenin ahlâkî ve maddî yönündeki sorunlar bir tarafa, burada, dersin sahibi olan akademisyenin, ilgili asistana manevî borcunun doğması da söz konusu olmaktadır. Hâsıl olan durumu telafi etmek için, bu hocaların oluşturduğu jüriler marifetiyle, aslında yeterince iyi araştırma yapmaya fırsat bulamayan araştırma görevlilerinin adı konmayan mükâfatları da, entelektüel birikim konusunda üzerlerine fazla gidilmesi ve kolay yoldan doktora tezlerinin tamamlanması/kabul edilmesi olmaktadır... Oysa insan, bilhassa doğal habitatları kütüphaneler, entelektüel mahfiller, dergi ve yayınevleri sohbetleri olan *homo academicus*, çok zor yetişen ve yatırım süreci maddî destek ve çokça zaman isteyen bir beşerî kaynaktır.³ Oysa, değil ders dışında farklı kaynaklardan beslenmek, derslerde asistanlar dâhil, kimsenin kürsüdeki hocaya soru sormasına müsaade edilmemektedir. Bununla birlikte, keyfî asistan alımlarını ortadan kaldırmanın önünün alınmasına çalışırken, hocanın kendi yetiştirdiği kişiyle çalışmasının önünün de kesildiği unutulmamalıdır. Bu, gündelik yaşamda şu anlama gelmektedir: "Kimsenin kendinden daha iyi bir akademisyen yetiştirme arzusu da, hevesi de yok..."

Birkaç yıldır dönüştürülen üniversiter eğitim hizmetleri, tezsiz yüksek lisans, ikinci üniversite, uzaktan eğitim gibi para kazanma amaçlı ve "kâr odaklı" projeler yüzünden akademisyenler, doktora tez danışmanlığı yükümlülüklerini bile yerine getiremeyecek dereceye düşmektedir. Bu şartlar altında gelişigüzel yapılan ve literatüre hiçbir sahici katkı sağ-

² Bu bölümlerin genellikle öğrenci sayılarının yüzlerle ifade edildiği düşünüldüğünde, Türk İş'in akademisyenler arasında yaptığı anket sonuçlarında "Bugün işe başlayacak olsanız, nerede çalışmak istersiniz?" sorusuna "Yine akademide" diyenlerin oranı ancak %64'lerde kalmaktadır. Daha geniş bir akademisyenlik profili için bkz. Doç. Dr. Vedat Bilgin ve diğerleri, *Türkiye'de Üniversite Sorunu ve Üniversite Çalışanları Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Türk Eğitim-Sen Yayınları, 2009, s.116.

³ Akademisyenler ve akademik dünya üzerine yazılmış belki de en yetkin eleştirel metin, Fransız düşünür Pierre Bourdieu'nündür. Bkz. *Homo Academicus*, trans: Peter Collier, Stanford, California: Stanford University Press, 1988.

lamayan yüksek lisans ve doktora tezleri, kapalı kapılar ardında saklanmaktadır. Üniversite dışı araştırmacıların bunlara ulaşması neredeyse imkânsız hâle getirilirken, ilgili fakültenin akademisyenleri bile ancak kütüphane personelinin izniyle alâkadar oldukları teze erişebilmektedir. Yapılan akademik çalışmalarda özet, abstract, alfabetik kaynakça, satır aralığı, sayfa kenar boşluğu, dipnotların koyu renkli mi, yoksa italik ve normal punto ile mi yazılacağı gibi konulardaki titizlik ve dipnot fetişizmi dikkat çekerken, bilimsel yayınların özgünlüğü bu formel kriterlerle maksadını aşan bir biçimde zapt u rapt altına alınmaktadır. Bilhassa elektronik dergi yayıncılığıyla birlikte, hem çok mikro-temalı hem de makro-temalı makaleler yayınlanacak mecra bulabilmektedir. İdeolojik taraf tutma ve kendi cenahını sorgulamama/sorgulatmama konusundaki aşılması güç direnç, farklı seslere tahammülü de, hakikate yaklaşma arzusunu canlı tutan diyalojik ortamın kurulmasını/yaşamasını da güçleştirmektedir. Bu anlamda, kimi üniversitelerde akademisyenler arası “mahalle baskısı” had safhaya ulaşmış durumdadır. Bir başka deyişle, kimi disiplinlerde, akademisyenler dünyasında “kurtarılmış bölge”lerden söz etmek için yeterince veri bulunmaktadır. Kimi üniversitelerde “fakülte hanedanları” bile bulunmaktadır. Bu konuda Uludağ Üniversitesi, İktisat Fakültesi’nin kadrosunda yer alan akademisyenlerin ilginç akrabalık ilişkileri dolayısıyla hayli meşhur bir yerdir.

Üniversiteler, akademik kitap yayıncılığını neredeyse bir-iki istisna dışında tamamen terk etmiş görünmektedir. Bu da, akademisyenlerin piyasaya yönelik popüler dille kaleme alınmış; dolayısıyla “bilimsel zemin”i esnetilmiş işler üstlenmelerine yol açmaktadır. Bilhassa tarihçiler, siyaset bilimciler, iktisatçılar ve uluslararası ilişkilerciler medyada “görünür” olmalarını; hatta belki köşe yazarlığı teklifi almalarını mümkün kılacak şekilde medya yöneticileriyle ilişkilerini iyi tutmaya çalışmaktadır. Bu durum kimi zaman öyle ileri noktalara varabilmektedir ki, bir sosyoloji profesörü yalnızca üç gün içinde, üç farklı haber kanalının canlı yayınında Suriye’deki iç çatışmaları, Dersim krizinin tarihini, başkanlık sistemini ve anayasa yapım sürecini, bu alanların ‘uzman’ı olarak konuşma cesaretini kendinde bulabilmektedir. Muhtemelen bu yüzden, klasikler –ya da eski toprak akademisyenler- “Düşünüyorum, o hâlde varım” deyip, usulca kendi tarzlarında okuma-yazma çizgilerini sürdürürken, bugün 40’lı, 50’li yaşlarını yaşayan ve popülerliğin nimetlerini

gören akademisyenler ise "Görünüyorum, o hâlde varım" demekten yana tavır takınmaktadır...⁴

Bunlara ilave edilebilecek unsurlar olarak fakültelerin kendi hocalarına ait makalelerin reddedilmemesi, lüzumsuz karşılıklı atıfta bulunmalar, çok yaygın bir hastalık olan "yumuşak intihal" gibi birçok kritik sorun sayılabilir. Tabii bunlarla birlikte, akademisyenlerin siyasetle ilişkileri dengeli götürme gayretlerinin, kimi zaman siyasetçileri, kimi zaman üniformalı/üniformasız bürokrasiyi ve elbette kimi zaman da, protest öğrenci çevrelerini karşılama almalarıyla sonuçlandığı görülmektedir. Politik duyarlılığı yüksek üniversite gençliğine karşı hiçbir zaman hoşgörülü davranmamış olan Türk hukuk bürokrasisi, öğrencilerin adil süreçlerinde, akademinin şuurunu açık tutacak öğrenci hareketlerinin dipten gelmesinin de önünü kesecek kadar sert bir tavır takınmaktadır. Bugün apolitik gençliğin tehlikelerinden bahsedilmesine rağmen, politik olmaktan da korkması istenen bir nesil kampüslerde bulunmaktadır. Nitekim sadece hafızamızı tazelemek maksadıyla poşu davası, twitter'da dekanı eleştirme davası, cepteki yumurta davası ya da Roman açılımı kongresinde pankart açan öğrencilerin tutuklu yargılanması bile sembolik anlamları ihmal edilmemesi gereken meselelerdir. Bununla birlikte, 2012-2013 akademik yılının açılış töreninin gerçekleştirildiği gün, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi önündeki 2 protestocu öğrencinin başında durmaları için tam 34 polisin görevlendirilmesi de, yine manidardır. Özetle, üniversitelerinin tarihinin askerî darbelerin tarihiyle dönemselleştirildiği bir ülkede, tüm politik kültürün de, Yeni Osmanlı/Jön Türk oluşumlarından bu yana "gençlik" üzerinden okunması, bu yolla mümkün hâlde gelmektedir. Hâl böyle olunca, Halil İnalçık'ı İnalçık yapan 1970'lerin Chicago Üniversitesi'nin imkânları ile 2010'ların Türkiye'sinin üniversitelerinin arasındaki fark, yalnızca akademisyenin kaynaklara ulaşması için sunulan kolaylıklardan ibaret olmaktan çok uzakta görünmektedir.▽

⁴ Bu konuda çok önemli bir örnek olarak İlber Ortaylı'nın en uzun on yılının analizi için bkz. Hasan Aksakal, "'Türkiye'nin Entelektüeli'nden 'Herşeyi Bilen Adam'a: İlber Ortaylı", *Fayrap Popülist Edebiyat Dergisi*, Sayı: 43, Eylül 2011, s.37-39.

KAYNAKLAR

AKSAKAL, Hasan, “‘Türkiye’nin Entelektüeli’nden ‘Herşeyi Bilen Adam’a: İlber Ortaylı”, *Fayrap Popülist Edebiyat Dergisi*, Sayı: 43, Eylül 2011, s.37-39.

BİLGİN, Vedat ve diğerleri, *Türkiye’de Üniversite Sorunu ve Üniversite Çalışanları Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Türk Eğitim-Sen Yayınları, 2009.

BOURDIEU, Pierre, *Homo Academicus*, trans: Peter Collier, Stanford, California: Stanford University Press, 1988.

DİNÇER, Ömer: “12 Yıllık Kademeli Eğitim İle Herkes Üniversiteye Gidecek”, <http://haber.stargazete.com/politika/12-yillik-kademeli-egitim-ile-herkes-universiteye-girecek/haber-690347> , (11 Ocak 2013).

